

Лисенко О.А., к.ф.-м.н., доц.

Національний університет харчових технологій,

м. Київ, вул. Володимирська, 68

ОЦІНКА СУЧАСНОГО СТАНУ ЗАБЕЗПЕЧЕНОСТІ ПРОДОВОЛЬЧИМИ ТОВАРАМИ НА ВНУТРІШНЬОМУ РИНКУ УКРАЇНИ

В роботі проводиться порівняльний аналіз показників індикаторів стану продовольчої безпеки України за 2008-2012 рр. Об'єктом дослідження є дані Державної служби статистики України. Наведений аналіз виявив такі позитивні показники забезпечення державою стану продовольчої безпеки за багатьма індикаторами: зростання енергетичної цінності раціону, позитивна, проте повільна динаміка у споживанні основних груп продовольчих продуктів, достатність зерна у державних ресурсах, економічна доступність продуктів харчування та продовольча незалежність за окремим продуктами. Аналіз також виявив і негативні тенденції у таких напрямках як споживання продуктів харчування, диференціація вартості харчування за соціальними групами та зростання коефіцієнту імпортозалежності за одним з основних груп продовольства. Представлений аналіз вимагає від держави розробки та проведення додаткових заходів щодо поліпшення продовольчого стану країни.

Ключові слова: продовольча безпека, стан, індикатор, продукти харчування, споживання, витрати, внутрішній ринок, імпорт

Lysenko Olena, Candidate of Physic-mathematical Sciences, Associate professor

National University of Food Technologies

68, Volodymyrska St., Kyiv, Ukraine

THE ESTIMATION OF THE FOOD PROVIDING CURRENT STATE AT THE NATIONAL UKRAINIAN MARKET

The comparative analysis of the food providing indicators in Ukraine in 2008-2012 is carried out in the work. The object of the research is the Public statistics service data in Ukraine. The given analysis presented the following positive indicators of the country food providing according to many indicators: the growth of the diet energy value, the positive, but slow dynamics in the consumption of the main food products groups, the grain sufficiency in the state resources, the economic food availability and the food independence as for some food products. The analysis also gives the negative tendencies in the following approaches as the food consumption, the food cost differentiation as for the social groups and the import dependence coefficient growth as for one of the main food groups. The presented analysis needs the state development and carrying out of the additional actions concerning the improvement of the country food state.

Keywords: food providing, state, indicator, food, consumption, expenses, domestic market, import

Україна є країною з багатим агроресурсним потенціалом і обмеженими валютними засобами, тому на сучасному етапі розвитку української економіки держава повинна дбати та захищати свої інтереси, до яких відноситься, не в останню чергу, і забезпеченість продовольчої безпеки. Як зауважує Гойчук О.І., продовольча безпека для країни полягає в гарантованій здатності держави на

принципах самозабезпечення базовими продуктами та їх економічної і фізичної доступності, незалежно від зовнішніх і внутрішніх умов, задовольняти потреби населення продуктами харчування в необхідних обсягах, асортименті і якості на рівні, який забезпечує здоров'я та розвиток кожної людини [1, с. 62].

Серед показників, які дозволяють оцінити стан продовольчої безпеки найбільш важливими у першу чергу є фізична доступність продовольства, тобто наявність продуктів харчування на всій території країни в кожний момент часу і в необхідному асортименті та економічна доступність продовольства, яка складається з того, що рівень доходів, незалежно від соціального статусу та місця проживання людини дозволяє їй купувати продукти харчування, хоча б, на мінімальному рівні споживання [2, с. 42].

В березні 2007 року була затверджена Методика розрахунку рівня економічної безпеки України, в якій були вказані оптимальні значення індикаторів, у межах яких створюються найбільш сприятливі умови для відтворюваних процесів в економіці. В грудні 2007 року Кабінетом Міністрів була затверджена Методика визначення основних індикаторів продовольчої безпеки, відповідно до яких можна провести оцінку стану продовольчої безпеки України (табл. 1).

Таблиця 1

Індикатори та порогові значення індикаторів стану продовольчої безпеки України

№ з/п	Індикатор, одиниця виміру	Порогові значення
1	Добова енергетична цінність раціону людини, тис. ккал	не менше 2,5
1.1	Споживання продукції тваринного походження, % до раціону	не менше 55
2	Достатність споживання окремого продукту	
2.1	Споживання м'яса та м'ясопродуктів (за міс./особа), кг	не менше 6,9
2.2	Споживання молока та молочних продуктів (за міс./особа), кг	не менше 31,7
2.3	Споживання яєць (за міс./особа), шт.	не менше 24
2.4	Споживання риби та рибопродуктів (за міс./особа), кг	не менше 1,7
2.5	Споживання цукру (за міс./особа), кг	не менше 3,2
2.6	Споживання олії та інших рослинних жирів (за міс./особа), кг	не менше 1,1
2.7	Споживання картоплі (за міс./особа), кг	не менше 10,3
2.8	Споживання овочів та баштанних (за міс./особа), кг	не менше 13,4
2.9	Споживання фруктів, ягід, горіхів та винограду (без переробки на вино) (за міс./особа), кг	не менше 7,5
2.10	Споживання хлібу та хлібопродуктів (за міс./особа), кг	не менше 8,4
3	Достатність запасів зерна у державних ресурсах, % від річного споживання (з урахуванням обсягу зерна у державному матеріальному резерві)	не менше 17 (20)
3.1	Виробництво зерна на одну особу за рік, т	не менше 0,8
4	Економічна доступність продуктів харчування, %	не більше 60
5	Диференціація вартості харчування за соціальними групами	
6	Ємність внутрішнього ринку окремих продуктів, нат. пок.	
7	Продовольча незалежність за окремим продуктом, %	не більше 30

Джерело : [3, 4]

Проведення дослідження згідно зазначених індикаторів в табл. 1 можна зробити висновки про сучасний стан продовольчої безпеки в Україні, а також виробити рекомендації щодо подальшого поліпшення стану за окремими індикаторами.

За першим індикатором: добова енергетична цінність раціону людини у 2008-2012 рр. за даними Державної служби статистики України [4] спостерігались дуже повільні тенденції в зміні калорійності середньодобового споживання продуктів харчування населенням України у розрахунку на одну особу: так у 2008 р. середньодобова поживність раціону перевищувала граничний критерій на 19,92%, у 2009 р. середньодобова поживність раціону знизилася у порівнянні з 2008 р. на 2,08%, падіння продовжилося і у 2010 р. і склало ще 0,52%, проте починаючи з 2010 р. почалося повільне збільшення: у 2010 р. на 0,72% порівняно з 2009 р. і у 2012 р. – на 0,12% порівняно з 2011 р. і не досягло ще рівня 2008 р.: відставання склало 1,76%. Разом з тим за роки незалежності України середньодобова поживність раціону населення перевищувала граничний індикатор в межах від 17,32% до 20%, для порівняння у 1990 р. добова енергетична цінність раціону пересічного українця перевищувала індикатор на 43,88%.

Стосовно споживання різних видів продукції, то українці за всі роки, починаючи з 1990 р. вважали за краще споживати продукцію рослинного походження: усі роки продукція тваринного походження складала тільки половину за встановлене значення граничного критерію (від 26,85% у 2008 р. до 28,57% у 2012 р.), яке складає 55%, хоча останніми роками спостерігається така ж повільна тенденція до зростання складової продукції тваринного походження в добовому раціоні українців (у 2012 р. частка збільшилася на 4,58% порівняно з 2011 р.).

За другим індикатором достатності споживання окремого продукту розглянемо дані, які зведені в табл. 2.

Таблиця 2

Споживання продуктів харчування в домогосподарствах (в перерахунку в первинний продукт) у середньому за місяць у розрахунку на одну особу, кг

Види продуктів харчування	Порогові значення	2008	2009	2010	2011	2012
М'ясо і м'ясопродукти	6,9	5,1	4,8	5,1	5,1	5,1
Молоко і молочні продукти	31,7	22,6	19,8	19,1	18,9	19,6
Яйця, шт.	24	20	20	20	20	20
Риба і рибопродукти	1,7	2,1	1,8	1,8	1,7	1,7
Цукор	3,2	3,4	3,2	3,0	3,1	3,1
Олія та інші рослинні жири	1,1	1,8	1,9	1,8	1,8	1,8
Картопля	10,3	8,4	8,0	7,6	7,7	7,6
Овочі та баштанні	13,4	9,3	10,1	9,5	10,1	10,2
Фрукти, ягоди, горіхи, виноград	7,5	3,7	3,6	3,7	3,7	3,8
Хліб і хлібні продукти	8,4	9,6	9,3	9,3	9,2	9,1

Джерело : [5]

За даними табл. 2 можна дійти висновку, що протягом 2008-2012 рр. практично за всіма видами продуктів харчування споживання знаходиться нижче граничних значень індикаторів, за винятком споживання таких продуктів як олія та інші рослинні жири (від 54,5% до 72,7% вище за показники індикатору); хліб та хлібні продукти (від 14,3% у 2008 р. до 8,3% у 2012 р.) і риба та рибопродукти (від 23,5% у 2008 р. до мінімального рівня у 2011-2012 рр.). Необхідно відмітити, що за останніми двома видами продукції харчування спостерігається тенденція щодо зниження споживання за останні п'ять років. Отже, статичні дані показують, що фактичне споживання тільки трьох продовольчих груп («хліб і хлібопродукти», «олія та інші рослинні жири» та «риба та рибопродукти») перевищувало порогові значення індикаторів, що є свідченням незбалансованості харчування населення, яке намагається забезпечити власні енергетичні потреби за рахунок більш економічно доступних продуктів.

За усіма іншими видами продовольчої продукції спостерігається помітне відставання фактичного споживання від порогових показників індикаторів, проте у 2012 р. за деякими з них покращилася ситуація \порівняно з попередніми роками:

- споживання молока і молокопродуктів після чотирирічного падіння збільшилося на 3,7% або на 0,7 кг на особу на місяць, що обумовлено зростанням вітчизняного виробництва молкосировини, хоча і не досягло рівня споживання 2008 р., в якому населення споживало на 15,3% більше, але при цьому споживання складало не більше двох третин від норми споживання;

- в споживанні овочів та баштанних з'явилась позитивна тенденція щодо збільшення у 2011-2012 рр., після падіння у 2010 р. порівняно з 2009 р. на 5,9%, у 2012 р. збільшення склало 1%, проте воно не досягає мінімального рівня індикатора на 23,9%;

- у 2012 році збереглася позитивна тенденція до поступового збільшення споживання українцями плодово-ягідної продукції (зростання склало 2,7% порівняно з 2008, 2010-2011 рр.), проте складає практично половину від норми споживання;

- стабільним, але недостатнім (на дві третини від необхідного рівня) залишається споживання м'яса і м'ясопродуктів, крім 2009 р., в якому споживання даного виду продукції знизилася на 6,3%, що є результатом світової кризи і погіршенням фінансового стану населення країни. Така ж ситуація склалась із споживанням яєць – на 16,7% менше, аніж вимагається за мінімальним значенням індикатору;

- у споживанні цукру з'явилися тенденції до зниження, при цьому у 2008 р. населення України споживало даний продукт більше за мінімальне порогове значення на 6,3%, а у 2012 р. стало споживати його менше на 3,2%, що є достатнє негативним для даного індикатору продовольчої безпеки;

- картопля виявилась єдиним продуктом, який українці споживають недостатнє та й ще почали скорочувати його споживання: у 2008 р. – 81,5% від норми споживання, а у 2012 р. – 73,8 %.

За третім індикатором, який характеризує стан продовольчої безпеки з

боку достатності виробництва та запасів зерна у державних ресурсах, то за даними Державної служби статистики України та згідно Постанов Кабінету Міністрів «Про затвердження обсягів формування державного інтервенційного фонду ...» відповідно до кожного року (табл. 3) можна сказати, що протягом розглядуваного періоду виробництво зерна на одну особу перевищувало мінімальний рівень індикатору на 44% у 2008 р., на 25% у 2009 р., на 7% у 2010 р. (найменше значення), на 55% у 2011 р. та 26,8% у 2012 р.

Таблиця 3

Аналіз виробництва та запасів зерна у 2008-2012 рр.

Показники	2008	2009	2010	2011	2012
Фонд споживання, тис. т	7021	6860	6808	6730	6653
Обсяг формування державного інтервенційного фонду, тис. т	–	1536,3	1306,3	2000	1680
Індикатор достатності, %	–	22,4	19,2	29,7	25,3
Виробництво зерна на одну особу за рік, т	1,152	0,999	0,856	1,242	1,014

Джерело : сформовано на основі [4, 6, с. 157]

Таким чином, за даними табл. 3 виробництво зерна було достатнім в Україні, що підтверджується індикатором достатності запасів зерна у державному інтервенційному фонді, який у 2009-2012 рр. перевищував мінімальний поріг на 17%, а з урахуванням обсягу зерна у державному матеріальному резерві заданий індикатор достатності був перевищений у 2009, 2011-2012 рр. Таким чином, за даним індикатором продовольчий стан країни є стабільним. І врожай 2013 р. підтверджує задану динаміку.

Протягом розглянутого періоду Аграрний фонд здійснював реалізацію продовольчого зерна, а також борошна за фіксованими цінами, хлібопекарським підприємствам для виробництва ними хліба масового асортименту. Товарні інтервенції на внутрішньому ринку дозволили уповільнити зростання цін на хліб масових сортів за рахунок сировинного фактора, що підтверджується даними Державної служби статистики України. У 2010-2012 рр. відбувалося в середньому зростання цін на продовольчу пшеницю таким чином: у 2010 р. на 37,2%; у 2011 р. на 22,8%; у 2012 р. на 16,3% порівняно з попередніми роками, але зростання індексу споживчих цін на хліб мало більш повільні темпи і склало у 2010 р. – 113,9%, у 2011 р. – 110,2%, у 2012 р. – 102,7%.

Четвертий індикатор продовольчої безпеки: економічна доступність продуктів харчування визначається за допомогою сукупних витрат домогосподарств на харчування (табл. 4).

За даними табл. 4 видно, що протягом 2009-2012 рр. відбувалося постійне зростання витрат на харчування, проте воно мало спадний характер: так у 2010 р. збільшення склало 15,07% порівняно з 2009 р.; у 2011 р. – 23,63% порівняно з 2010р., а у 2012 р. – тільки 1,64% порівняно з 2011 р., що пояснюється стабілізацією цін на продукти харчування у 2012 р. та поступовим зменшенням починаючи з 2010 р. частки грошових витрат, що виділяли домогосподарства на харчування (включаючи харчування поза домом): так у 2011 р. – зменшення

склало 0,4%, а у 2012 р. – вже 1,1% порівняно з попередніми періодами.

Таблиця 4

Структура витрат домогосподарств на харчування (включаючи харчування поза домом) у 2009-2012 рр.

Показники	У грошовому еквіваленті, грн.				У % до загальних грошових витрат			
	2009	2010	2011	2012	2009	2010	2011	2012
Витрати на харчування	1291	1485,6	1836,69	1866,74	53,4	53,5	53,1	52
У тому числі:	У грошовому еквіваленті, грн.				У % до грошових витрат на харчування			
М'ясо та м'ясопродукти	278,9	308,3	335,35	372,77	23,2	22,3	21,5	23,1
Хліб і хлібопродукти	181,9	205,97	241,34	241,38	15,1	14,8	15,5	15
Молоко та молочні продукти	136,57	172,87	200,1	214,31	11,4	12,5	12,9	13,3

Джерело : [7, с. 51, 98, 102; 8, с. 52-53, 102; 9, с. 59, 106, 110]

За 2009-2012 рр. спостерігалась не дуже стабільна ситуація з витратами на основі продукти харчування: домогосподарства постійно збільшували витрати тільки на молоко та молочні продукти (зростання склало за 4 роки 1,9% від загальних витрат або більше ніж на половину у грошовому еквіваленті); не зважаючи на постійне зростання витрат на м'ясо та м'ясопродукти (у 2012 р. у грошовому еквіваленті збільшення склало 33,7%) у 2009-2011 рр. домогосподарства все менше і менше виділяли витрати на даний вид продукту і за цей період зменшення склало 1,7%, а у 2012 р. знов зросло на 1,6%, досягши таким чином практично рівня 2009 р.

Стосовно першого основного продукту: хліба та хлібопродуктів, то виділення на нього витрат, хоча і мало коливний характер, що пояснюється коливанням цін на даний продукт, проте зміни були невеликі і в середньому на даний продукт виділялось не більше 6 частини витрат на харчування.

У 2010 р. домогосподарства всіх регіонів витрачали на продукти харчування до встановленого граничного критерію для цього індикатора (60%), у 2011 р. пороговий рівень перевищили такі регіони Одеська (на 2,3%) і на межі рівня витрачали домогосподарства таких регіонів Донецька (59,9%) та Херсонська (59,3%). У 2012 р. домогосподарства Одеської області витрачали на продукти харчування на межі порогового рівня (59,9%), знизивши їх порівняно з попереднім роком на 3,4%. Також знизили свої витрати на харчування домогосподарства в Херсонській області на 0,1% (59,2%) та в Донецькій – на 2,3% (57,6%) [8, с. 125], що свідчить про позитивну динаміку щодо розподілу витрат на харчування.

П'ятий індикатор: диференціація вартості харчування за соціальними групами дозволяє визначити міру розподілу витрат між групами домогосподарств з найменшими (I квінтіль) та найбільшими (V квінтіль) доходами (рис. 1).

Дані на рис. 1 дозволяють зробити такий висновок, що за 2008-2012 рр. 20% домогосподарств найбільш забезпечених верств населення мала нестійку, але позитивну динаміку щодо збільшення своїх витрат на продовольчі товари. Аналогічну картину можна спостерігати і в групі з

найменшими доходами, проте у 2011 р. 20% домогосподарства найменш забезпечених верств населення на відміну від V групи знизили свої витрати на продовольчі товари на 5% порівняно з 2010 р. і зберегли їх на тому ж рівні у 2012 р.

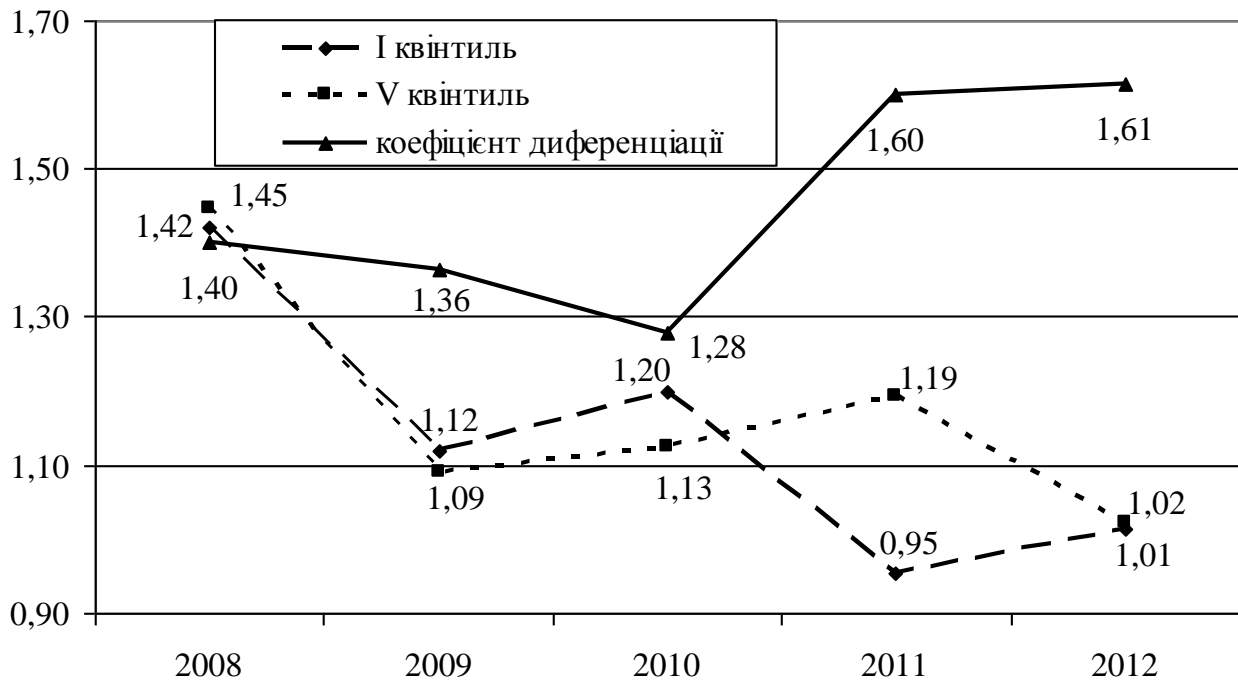

Рис. 1 Динаміка витрат соціальних груп за показником продовольчих товарів у 2008-2012 рр.

Джерело : розраховано автором на основі даних [7-9]

Коефіцієнт диференціації вартості харчування за соціальними групами мав більш менш виражену динаміку: поступово знижуючись у 2008-2010 рр. з 1,45 до 1,28, скорочуючи таким чином диференціацію соціальних груп за показником продовольчих витрат, у 2011р. він знов збільшився практично на третину і зберіг своє значення у 2012 р. завдяки практично незмінним порівняно з 2011 р. витратам на продовольчі товари.

Протягом 2010-2012 рр. також є показовим зменшення чисельності осіб у I квінтілі зі 14,3 млн. осіб у 2010 р. до 9,5 млн. осіб у 2012 р., а у V квінтілі у 2010 р. було 8,8 млн. осіб, у 2011 р. чисельність зменшилася до 8,17 млн. осіб, тобто на 7,16%, а у 2012 р. вона знов стала зростати, збільшившись порівняно з 2011. р на 0,5%. Отже, при зростанні коефіцієнту диференціації зазначених соціальних груп складається позитивна тенденція щодо перерозподілу чисельності населення в цих групах: випереджаючими темпами йде зменшення групи з найменшими доходами та повільними темпами збільшується група з найбільшими доходами.

За шостим індикатором: ємність внутрішнього ринку окремих продуктів складають баланси попиту та пропозиції (рис. 2), що дозволяє визначити продовольчу незалежність за окремим продуктом, який є сьомим індикатором продовольчої безпеки.

Як показують дані рис. 2 постійне зменшення ємності внутрішнього ринку відбувається практично за усіма основними продуктами харчування за рахунок зменшення середньодушового споживання та скорочення чисельності

населення. Постійно, хоч і незначно, зменшується ємність ринку за такою групою продовольства як «хліб та хлібопродукти» порівняно з попередніми роками. Відбулося зростання споживчого попиту на той вид продовольства, споживання якого найбільше відстає від раціональних норм: молоко та молочні продукти (3,25%) і який у 2009 р. мав найбільше падіння у попиті (-12,58%) порівняно з 2008 р. На жаль така група продовольства як «м'ясо та м'ясопродукти» мала найбільший попит у 2010 р., який зріс порівняно з 2009 р. на 6,02%, але усі наступні роки відбувається поступове зменшення ємності ринку за даною групою.

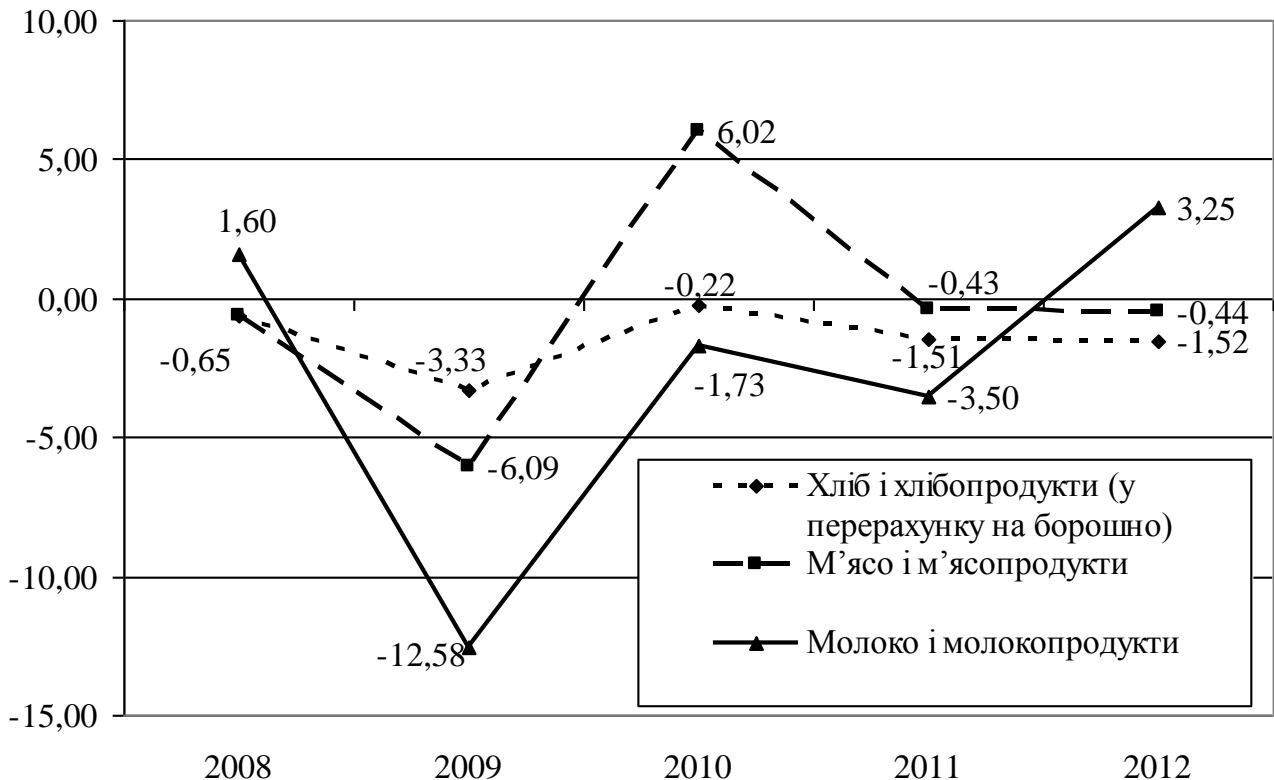

Рис. 2 Динаміка зміни ємності внутрішнього ринку за основними продуктами харчування у 2008-2012 рр. відповідно до попереднього року

Джерело : розраховано автором за даними табл. 2 та [10, с. 328]

Задоволення потреб населення у продовольстві у межах його купівельної спроможності у 2008-2012 рр. здійснювалося, в основному, за рахунок продукції вітчизняного виробництва. За даними Державної служби статистики України, найбільш імпортозалежними є такі групи продовольства як «плоди, ягоди та виноград», а також «риба і рибопродукти» (рис. 3). Частка імпорту за цими групами у загальному споживанні є вищою за 30%, що є пороговим критерієм цього індикатора.

Дані групи продовольчих товарів мають сталу питому вагу на внутрішньому ринку України, майже 50%. Слід зауважити, що основну частину імпорту плодово-ягідної продукції складають екзотичні види фруктів (цитрусові, банани, фініки, ананаси тощо), питома вага яких у загальному обсязі імпорту плодово-ягідної продукції протягом розглядуваного періоду становила більше 65%.

Частка імпорту риби і рибопродуктів у внутрішньому споживанні

змінювалася відповідно до змін споживчого попиту на таку продукцію та змін споживчих цін на неї.

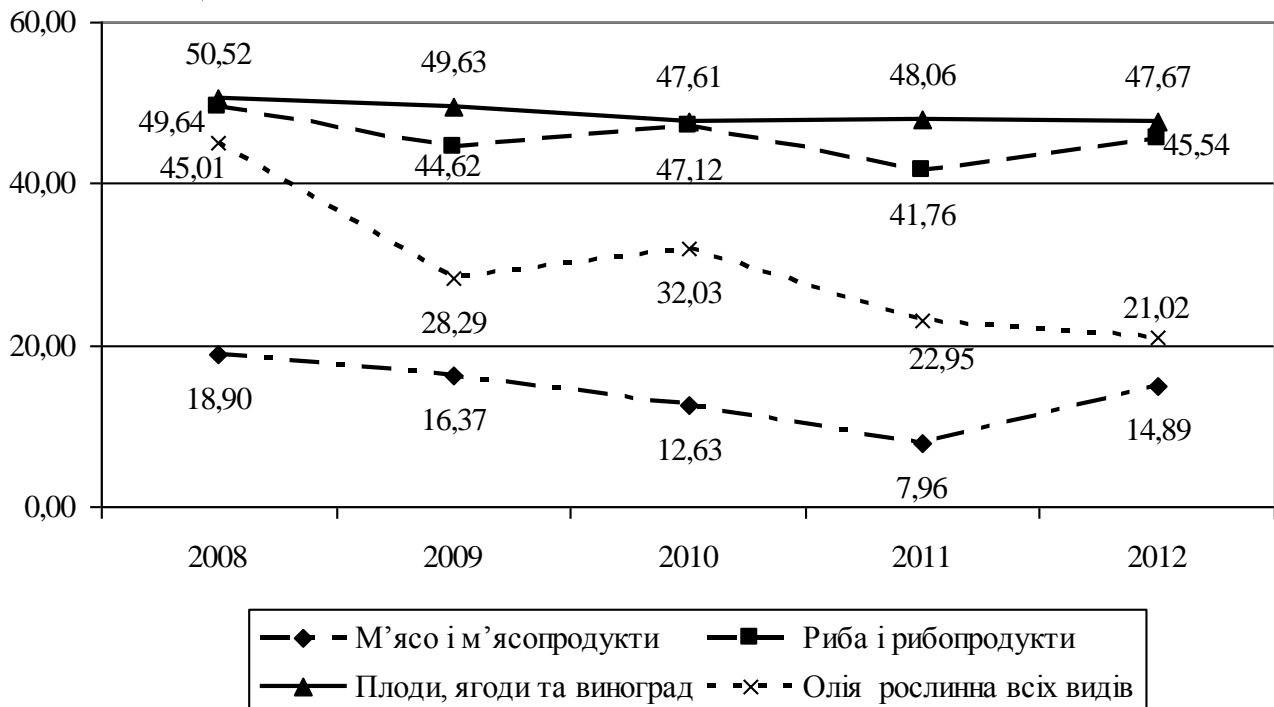

Рис. 3 Імпортозалежність за групами продовольства у 2008-2012 рр., %

Джерело : розраховано автором на основі даних [11]

До цієї групи у 2008 та 2010 рр. приєднувалася група "олія рослинна всіх видів", проте значний відсоток імпорту за цією групою (більше 99%) обумовлений ввезенням тропічних олій, які не виробляються в Україні (пальмова, кокосова олії тощо), але широко використовуються при виробництві продовольчих та непродовольчих товарів вітчизняними підприємствами. Таким чином внутрішній попит на олію соняшникову повністю забезпечувався за рахунок власного виробництва.

Незважаючи на поступове падіння питомої ваги в імпорті м'яса та м'ясопродуктів протягом 2008-2011 р., у 2012 р. відбулося її зростання на 6,93%. Це пояснюється тим, що українські сільгоспвиробники не змогли задовольнити споживчий попит на даний вид продовольства, а також більше високі темпи зростання індексу цін виробників промислової продукції (112,5%) на відміну від споживчих цін (107,4%).

Необхідно відмітити, що позитивним моментом у 2012 р. стало зменшення частки імпорту у внутрішньому споживанні цукру: зменшення склало у 30 разів, порівняно з 2010 р. та 25,5 разів порівняно з 2011 р., що обумовлено достатнім наповненням внутрішнього ринку буряковим цукром вітчизняного виробництва.

Отже, проведений аналіз стану продовольчої безпеки України у 2008-2012 рр. дозволяє виявити, що протягом останніх п'яти років відбулося покращення за такими індикаторами:

– не дивлячись на нестабільну динаміку щодо зміни середньодобової калорійності раціону населення країни у 2008-2012 рр., добова енергетична цінність раціону пересічного українця перевищувала граничний критерій, хоча і

в раціоні переважають більше продукти рослинного походження;

– після падіння протягом 2008-2011 рр. намітилася позитивна динаміка у споживанні таких груп продовольчих продуктів як «молоко та молочні продукти», «фрукти, ягоди, горіхи і виноград» і «овочі та баштанні»;

– виробництво зерна на одну особу перевищувало мінімальний рівень індикатору від 7% у 2010 р. до 55% у 2011 р., а також було забезпечено формування державного інтервенційного фонду продовольчого зерна відповідно до положення Закону України "Про державну підтримку сільського господарства України";

– поліпшився рівень доступності продуктів харчування для населення країни: витрати на харчування поступово знижувалися з 53,5% у 2010 р. до 52% у 2012р., проте збільшилася частка витрат на основну групу продуктів харчування «м'ясо та м'ясопродукти», в основному, за рахунок підвищення споживчих цін, а також постійно збільшувалася частка витрат на групу продуктів «молоко та молочні продукти» завдяки збільшенню її споживання;

– задоволення потреб населення у продовольстві відбувалося за рахунок продукції вітчизняного виробництва за переважною більшістю груп продуктів харчування, окрім таких видів як «риба та рибопродукти», «плоди, ягоди та виноград» і «олія рослинна всіх видів», але до останніх двох груп продовольчих товарів включаються нетрадиційні для вирощування на Україні рослини.

Слід зауважити, що негативним для продовольчого стану країни за індикатором достатності споживання окремого продукту є те, що з 10 груп продуктів тільки три групи українці споживають вище за мінімальний рівень. За 2010-2012 рр. населення стало менше споживати цукор і, тим самим, знизило споживання даного продукту за мінімальний рівень. Також скорочення диференціації соціальних груп за показником продовольчих витрат спостерігалось лише у 2008-2010 рр., а у 2011-2012 рр. вона зросла. За індикатором імпортозалежності з'явилась негативна тенденція щодо підвищення коефіцієнту імпортозалежності за групою продовольства «м'ясо та м'ясопродукти»: зростання склало майже у 2 рази.

Отже, для поліпшення стану продовольчої безпеки державі необхідно створити умови для активного розвитку сільського господарства та переробної промисловості, що дозволить забезпечити задоволення потреб громадян України в життєво важливих продуктах харчування незалежно від зміни зовнішніх факторів. Також сформувати сукупний платоспроможний попит населення та місткість внутрішнього продовольчого ринку, які відповідали хоча б мінімально необхідному обсягу виробництва продовольства та мінімальному рівню споживання.

Література:

1. Гойчук О.І. Продовольча безпека : Монографія / О.І. Гойчук. – Житомир : Полісся, 2004. – 348 с.

2. Вишневська Н.М. Основні проблеми продовольчої безпеки та шляхи їх розв'язання [Електронний ресурс] / Н.М. Вишневська. – Режим доступу : до докум. <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:AbXbQt0bugEJ:>

nuwm.rv.ua/metods/asp/vd/v39ek06.doc.

3. Наказ «Про затвердження Методики розрахунку рівня економічної безпеки України» від 02.03.2007 №60 [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум. : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=97980&cat_id=38738.

4. Звіт про стан продовольчої безпеки України у 2012 р. [Електронний ресурс] / Інформаційно-аналітичні матеріали // Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. – Режим доступу до докум. : http://www.me.gov.ua/control/uk/publish/category/main?cat_id=38737.

5. Споживання продуктів харчування в домогосподарствах (1999-2012) [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державної служби статистики України. – 31.07.2013. – Режим доступу : сайт <http://www.ukrstat.gov.ua>

6. Сільське господарства України за 2011 рік : статистичний збірник / За ред. Н.С. Власенко, Відп. за вип. О.М. Прокопенко. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – 376 с.

7. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2012 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : Статистичний збірник / Відп. за вип. І.І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України, 2013. – Ч. I. – 377 с.

8. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2011 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : Статистичний збірник / Відп. за вип. І.І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України, 2012. – Ч. I. – 368 с.

9. Витрати і ресурси домогосподарств України у 2010 році (за даними вибіркового обстеження умов життя домогосподарств України) : Статистичний збірник / Відп. за вип. І.І. Осипова. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – Ч. I. – 368 с.

10. Статистичний щорічник України за 2011 рік / За ред. О.Г. Осауленка, Відп. за вип. О.Е. Остапчук. – К. : ТОВ «Август Трейд», 2012. – 559 с.

11. Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу [Електронний ресурс] / Зовнішньоекономічна діяльність // Офіційний сайт Державної служби статистики України. – Режим доступу : сайт <http://www.ukrstat.gov.ua>.